

Nog allerminst zeker dat PS-verkiezingen 'referendum' worden

Regering en C3 halen in landelijke én PS-peiling ongeveer helft stemmen

Het vertrouwen in Rutte II is onveranderd laag: slechts 16% zegt vertrouwen te hebben. Het aandeel mensen dat verwacht (én hoopt) dat de regering de rit volledig uitzit is echter ongeveer even groot als de groep mensen die dit *niet* verwacht (en hoopt). Verder is het voorlopig nog niet evident dat de Provinciale Statenverkiezingen gaan uitlopen op een 'referendum' voor Rutte II. Slechts een klein deel van het electoraat is bereid om zijn of haar stemgedrag aan te passen om een eventuele meerderheid van de regering en de 'constructieve' oppositiepartijen in de Eerste Kamer te bewerkstelligen, dan wel te voorkomen. Wel ziet het electoraat in groeiende mate problemen voor het landsbestuur als coalitiepartijen plus C3 geen meerderheid in de Eerste Kamer weet te behalen. Dat alles blijkt uit onderzoek van TNS NIPO.

In de huidige zetelpeiling van TNS NIPO leiden D66 (30 zetels) en PVV (28 zetels). PVV stabiliseert (28 zetels), net als de PvdA (11 zetels). Het laatste wat opvalt, is de vrije val van de SP (van 19 naar 15 zetels) en dat de groei van CDA stagneert. Na een flinke dip aan het eind van het kalenderjaar 2014 lijkt de VVD de weg omhoog weer enigszins te hebben gevonden (25 zetels). De PvdA herstelt zich voorlopig niet (11 zetels).

---

1 | Zetelverdeling peiling TNS NIPO week 4, 2015

	TK 2012	19 dec '12	17 apr '13	25 juni '13	13 sept '13	6 dec '13	13 feb '14	12 mrt '14	16 apr '14	19 mei '14	25 aug '14	16 sept '14	3 dec '14	22 jan '15
VVD	41	24	28	28	24	24	24	21	25	22	28	26	20	25
PvdA	38	34	22	23	13	18	15	14	12	12	14	11	12	11
PVV	15	21	23	22	33	27	30	28	23	19	18	27	28	28
SP	15	17	19	23	21	21	19	22	21	20	20	20	19	15
CDA	13	15	13	12	16	14	16	19	15	18	17	17	18	16
D66	12	15	13	14	17	20	24	20	28	29	29	21	26	30
ChristenUnie	5	6	7	8	6	8	6	8	7	9	7	7	8	7
GroenLinks	4	4	4	3	3	5	4	6	5	7	5	7	6	6
SGP	3	4	4	4	3	3	3	4	5	3	3	3	4	3
50 Plus	2	7	14	11	9	6	6	3	6	6	4	8	5	4
PvdD	2	3	3	2	4	4	3	5	2	4	4	3	3	4
Piratenpartij	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	1	0	1	1

D66 heeft haar virtuele winst voornamelijk te danken aan kiezers die in 2012 PvdA (15%), VVD (11%) als CDA (11%) stemden. Verder valt op dat de terugval van SP (van 19 naar 15 zetels) grotendeels te wijten is aan het grote aandeel SP-kiezers – 24% - dat momenteel niet weet op welke partij te stemmen. Hoewel de SP momenteel flink 'inbreekt' bij de PvdA, verliest ze ook fors aan de PVV.

Enkele illustratieve citaten van 'switchers' voor deze trends:

- *'Ondanks alle kritiek op de PVV stelt deze partij wel alle zaken aan de orde ondanks dat bepaalde zaken vervelend uit de strot van Geert Wilders komen. Ben geen fan van Geert Wilders maar hij heeft in de grondslag gelijk. De andere partijen draaien als een keutel rond maar durven geen beslissing(en) te nemen'* (stemde SP, zou nu PVV stemmen)
- *'Meer een tegenstem voor de huidige politiek. Wanneer het economisch iets beter gaat, dan heeft dat te maken met alle maatregelen die zijn genomen door het huidige kabinet. Volgens mij zijn ze de vooruitgang alleen maar aan het vertragen!'* (stemde SP, zou nu PVV stemmen)
- *'Samenwerking met VVD vind ik niet kunnen, en zij maken beloftes niet waar'* (stemde PvdA, zou nu D66 stemmen)
- *'Ik ben liberaal maar vind dat de VVD dit steeds minder goed invult en in de praktijk brengt. D66 draagt beter en vaker hun visie en standpunten uit en streeft veel meer hun idealen na'* (stemde VVD, zou nu D66 stemmen)
- *'Partij sluit niet langer aan bij onderwerpen die ik belangrijk vind'* (stemde CDA, zou nu D66 stemmen)

Achterban D66 heeft meeste vertrouwen in Rutte II

De ervaring van het vertrouwen in Rutte II gedurende de zomerperiode van 2014 is alweer lang verleden tijd. Het vertrouwen is gestabiliseerd op een relatief laag niveau. Momenteel geeft 16% aan vertrouwen te hebben in het kabinet. Het aandeel dat heel weinig vertrouwen heeft in de regering is weer wat gezakt (van 30% naar 25%).

2 | Vertrouwen in Rutte II neemt weer af

Hoeveel vertrouwen heeft u in ...?	25 okt 2010 Rutte I	6 feb 2012 Rutte I	6 nov 2012 Rutte II	19 dec 2012 Rutte II	17 apr 2013 Rutte II	13 sept 2013 Rutte II	6dec 2013 Rutte II	11 mrt 2014 Rutte II	19 mei 2014 Rutte II	25 aug 2014 Rutte II	16sept 2014 Rutte II	3 dec 2014 Rutte II	22 jan 2015 Rutte II
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Heel veel vertrouwen	2	0	3	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1
Veel vertrouwen	29	20	28	24	21	11	14	13	15	23	20	16	15
Weinig vertrouwen	45	49	42	47	47	47	47	45	48	48	45	44	49
Heel weinig vertrouwen	18	24	16	21	22	36	29	35	26	19	25	30	25
Weet niet	7	7	11	8	10	6	9	7	10	10	9	9	10

Opvallend genoeg hebben niet de VVD-stemmers (32%) of PvdA-stemmers (18%) uit 2012 het meeste vertrouwen in Rutte II, maar D66-stemmers (37%). Ten opzichte van december 2014 is het vertrouwen van CDA-stemmers in Rutte II duidelijk afgenomen (toen 23%, nu 16%). PVV- en SP-stemmers geven onveranderd aan (beide 97%) weinig vertrouwen in de huidige regering te hebben.

Kerstcrisis heeft geen groot effect op verwachting of regering al dan niet rit zal voltooien

Het aandeel kiezers dat verwacht dat de regering de hele rit zal uitzitten is gestabiliseerd (39% denk dat). De crisis rondom de Zorgwet van minister Schippers heeft klaarblijkelijk geen langdurig effect gehad op mate van verwachting dat de regering de volledige vier jaar vol zal maken. Het aandeel kiezers dat verwacht dat de regering in 2015 valt is iets afgenomen (van 36% naar 32%).

3 | Vier op tien denken dat kabinet volle rit zal uitzitten, derde denkt dat het dit jaar valt

Hoe lang verwacht u dat het kabinet zal zitten?	6 nov 2012	19 dec 2012	13 feb 2013	17 apr 2013	26 juni 2013	13 sept 2013	6 dec 2013	12 mrt 2014	19 mei 2014	25 aug 2014	16 sept 2014	3 dec 2014	22 jan 2015
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Het valt in 2012	4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Het valt in 2013	27	30	18	16	15	16	2	*	*	*	*	*	*
Het valt in 2014	17	22	25	32	34	41	40	23	13	4	5	1	*
Het valt in 2015	5	6	8	8	7	4	11	17	22	22	23	36	32
Het valt in 2016	0	2	1	1	1	0	1	2	2	4	5	3	10
Het maakt 4 jaar vol	30	28	33	26	28	24	33	36	42	51	51	42	39
Weet niet	16	12	15	17	15	15	14	21	21	19	16	18	18

Ruim een derde (37%) *hoopt* dat de regering de vier jaar vol zal maken, terwijl in totaal 42% hoopt dat de regering dit jaar nog of uiterlijk in 2016 zal vallen. Hier zijn geen grote veranderingen zichtbaar ten opzichte van december 2014.

(Ruim) helft op hoogte komst verkiezingen Provinciale Staten

De helft van de kiezers weet dat de eerstvolgende verkiezingen die voor de Provinciale Staten zijn: 47% weet dat 'spontaan' en 59% 'geholpen'. Voornamelijk de 'geholpen' bekendheid van het feit dat de eerstvolgende verkiezingen in Nederland die voor de Provinciale Staten zijn is flink toegenomen in vergelijking met december (van 49% naar 59%). Momenteel weet 45% de juiste maand – maart - te noemen van de Provinciale Statenverkiezingen.

Vergelijken we deze cijfers met de vorige Provinciale Statenverkiezingen (op 2 maart 2011), dan is te zien dat de bekendheid momenteel net iets hoger ligt. Ongeveer twee maanden voor deze verkiezingen in 2011 lag 'spontaan' op 43% en nu op 47%. Ook de 'geholpen' bekendheid ligt dan wat hoger (2011: 55% 2015: 59%).

4/ Provinciale Statenverkiezing 'spontaan' al goed bekend

Weet u wat de eerstvolgende verkiezingen zijn?	5 januari 2011	7 februari 2011	28 februari 2011	27 augustus 2014	3 december 2014	22 januari 2015
	%	%	%	%	%	%
Tweede Kamer	2	2	1	13	3	4
Provinciale Staten	43	64	82	24	44	47
Waterschap	1	-	1	-	-	-
Europees Parlement	2	1	0	3	3	2
Gemeenteraad	5	8	5	5	5	6
Diversen	1	-	0	-	-	1
Weet niet	46	25	12	54	46	40

5/ Bijna helft is 'geholpen' bekend met komst Statenverkiezingen

---

Wist u dat eerstvolgende verkiezingen die voor Provinciale Staten zijn?	5 jan 2011	7 feb 2011	28 feb 2011	27 aug 2014	3 dec 2014	21 jan 2015
	%	%	%	%	%	%
Wist ik wel	55	76	96	21	49	59
Wist ik niet	45	24	4	79	51	41

Stemintentie blijft op hetzelfde niveau als in december

In december had het er alle schijn van dat de Nederlandse bevolking al vroeger dan in 2011 'warmliiep' voor de Provinciale Statenverkiezingen. Nu stagneert de stemintentie en ligt het zelfs net wat onder het niveau van 2011.

---

6 / Opkomstintentie Provinciale Statenverkiezingen: momenteel 41% 'zeker wel'

Bent u van plan te stemmen bij de verkiezingen voor PS?	5 jan 2011	7 feb 2011	28 feb 2011	27 aug 2014	3 dec 2014	22 jan 2015
	%	%	%	%	%	%
Zeker wel	42	47	53	34	42	41
Waarschijnlijk wel	26	22	22	30	25	25
Waarschijnlijk niet	17	15	11	15	12	13
Zeker niet	11	12	13	11	13	13
Weet niet / wil niet zeggen	4	5	2	11	8	9

Over de uiteindelijke opkomst valt (uiteraard) nog weinig te zeggen. Momenteel lijken wederom vooral mensen die bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer in 2012 CDA of D66 stemden, relatief zeker van hun zaak (respectievelijk 67% en 68% zegt 'zeker' te gaan stemmen). Bleef in december de PvdA-stemmer uit 2012 nog wat achter qua stemintentie, nu ligt de opkomstintentie van deze kiezer met 57% juist *hoger* dan bij VVD-stemmers (46%), SP- stemmers (39%) en PVV-stemmers (37%).

De belangrijkste redenen om *niet* te gaan stemmen betreffen voornamelijk desinteresse en te weinig kennis wat betreft de programma's van de partijen en kennis over het doel van de Provinciale Staten.

Landelijke politiek speelt kleinere rol van betekenis bij Statenverkiezingen

Bijna zes op de tien mensen (57%) zijn op de hoogte van het feit dat de verkiezingen voor de Provinciale Staten indirect ook de samenstelling van de Eerste Kamer bepalen. Vooral D66-stemmers uit 2012 zijn goed op de hoogte (83%).

In hoeverre speelt de landelijke politiek een rol van betekenis in het uiteindelijke stemgedrag? Een tamelijk kleine rol, zo blijkt. Na het 'plichtsgevoel om te stemmen' (58%) volgt de landelijke politiek (samenstelling Eerste Kamer en de prestaties van de landelijke partijen) op verre afstand (33%). Bij D66-stemmers uit 2012 leeft de landelijke politiek meer (51%) als reden om te gaan stemmen.

Het is voornamelijk opvallend dat de landelijke politiek als stemreden kleiner is geworden ten opzichte van december 2014. Het heeft er dus alle schijn van dat de Statenverkiezingen duidelijk (nog) géén landelijk referendum is.

---

7 | Nederlands stemmen minder dan in 2011 vanwege landelijke politiek

---

Basis: gaat zeker/ waarschijnlijk stemmen (n=691)	Februari 2011	December 2014	Januari 2015
	%	%	%
<i>Welke overwegingen spelen een rol bij uw keuze voor een politieke partij voor de Provinciale Staten?</i>			
Ik stem omdat stemmen mijn recht (of plicht) is	42	55	58
Ik stem vanwege de landelijke politiek (samenstelling Eerste Kamer, etc.)	63	43	33
Ik stem vanwege de provinciale politiek	29	20	20
Nog een andere reden	4	4	4

Kiezers laten wel/ geen meerderheid nauwelijks meespelen in hun kiesgedrag..

Eén derde (32%) van de Nederlanders vindt het belangrijk dat de regeringspartijen en de 'constructieve' oppositiepartijen *wel* een meerderheid in de Eerste Kamer halen, 16% wil dat juist *niet* zien gebeuren. Nog eens 17% vindt het niet belangrijk, terwijl 35% geen mening heeft.

Voornamelijk VVD-stemmers (55%) uit 2012, D66- stemmers (50%) en in wat mindere mate PvdA-stemmers (41%) vinden het belangrijk dat de regering samen met de 'constructieve' oppositiepartijen een meerderheid halen in de Eerste Kamer. Daar

tegenover vinden voornamelijk PVV-stemmers en SP-stemmers (beide 30%) het belangrijk dat de regering met de 'constructieve' oppositiepartijen juist *geen* meerderheid halen.

Evenveel Nederlanders zijn bereid hun stemgedrag aan te passen om een eventuele meerderheid tegen te houden als om strategisch te gaan stemmen om de regering en de 'constructieve' oppositiepartijen juist aan een meerderheid te helpen in de Eerste Kamer (beide slechts 7%).

---

7 | Mensen vinden het eerder belangrijk dat regeringspartijen wél meerderheid in plaats van geen meerderheid halen, maar slechts weinigen zeggen strategisch te gaan stemmen

---

<i>Stemde in 2012 op:</i>	Totaal	VVD	PvdA	PVV	SP	CDA	D66
<i>Welk van onderstaande opties komt het dichtst in de buurt van uw mening?</i>	%	%	%	%	%	%	%
Ik vind het belangrijk dat de regeringspartijen en de 'constructieve' oppositiepartijen <u>geen meerderheid</u> in de Eerste Kamer halen, en pas daar eventueel mijn stemgedrag op aan	7	3	13	7	13	2	4
Ik vind het belangrijk dat de regeringspartijen en de 'constructieve' oppositiepartijen <u>geen meerderheid</u> in de Eerste Kamer halen, maar pas daar mijn stemgedrag niet op aan	9	4	10	23	16	14	0
Ik vind het niet belangrijk of de regeringspartijen en de 'constructieve' oppositiepartijen al dan niet een meerderheid in de Eerste Kamer halen, ik pas mijn stemgedrag daar niet op aan	17	17	16	10	19	26	33
Ik vind het belangrijk dat de regeringspartijen en de 'constructieve' oppositiepartijen <u>wel een meerderheid</u> in de Eerste Kamer halen, maar pas mijn stemgedrag daar niet op aan	25	43	32	9	8	28	37
Ik vind het belangrijk dat de regeringspartijen en de 'constructieve' oppositiepartijen <u>wel een meerderheid</u> in de Eerste Kamer halen, en pas daar eventueel mijn stemgedrag op aan	7	12	9	2	7	7	13
Weet niet	35	20	20	49	36	23	13

...maar Nederlander voorziet duidelijk in groeiende mate problemen bij het niet behalen van een meerderheid

De inzet voor de komende verkiezingen voor de Provinciale Staten is vergelijkbaar met die in 2011, toen de regering van VVD, CDA en gedoogpartner PVV net geen meerderheid in de Eerste Kamer haalde. Net als in februari 2011 – destijds pal voor de Provinciale Statenverkiezingen – is gevraagd wat de gevolgen zouden zijn als de regering plus 'bevriende' oppositie/ gedogers niet zou kunnen bogen op een meerderheid in de Eerste Kamer.

In december 2014 – vóór de Kerstcrisis - was een meerderheid (57%) van mening dat de regering zou kunnen doorregeren. Nu, in januari 2015, slaat de twijfel toe. De Nederlander is minder vaak van mening dat de regering kan doorregeren (47%). Men is vaker van mening dat de regering haar beleid niet goed kan uitvoeren (19%), en 11% vindt zelfs dat er nieuwe Tweede Kamerverkiezingen moeten komen als coalitie plus C3 geen meerderheid halen in de Eerste Kamer.

Voornamelijk PvdA- en PVV-stemmers uit 2012 vinden dat er in dat geval nieuwe verkiezingen uitgeschreven moeten worden (beide 18%). D66- en VVD-stemmers uit 2012 zijn minder stellig, maar ook zij voorzien in dat geval problemen voor de uitvoering van het beleid (37% en 28%).

---

8 | Nederlanders zien moeilijkheden als regering geen meerderheid in Eerste Kamer haalt

---

<i>Welke consequenties zal het volgens u hebben als de (gedoog)regering niet kan rekenen op een meerderheid in de Eerste Kamer?</i>	Februari 2011	December 2014	Januari 2015
	%	%	%
Dit maakt geen verschil, de regering kan even goed haar beleid uitvoeren	5	6	5
Dit maakt regeren iets lastiger, de regering zal iets beter haar best moeten doen oppositiepartijen te overtuigen	50	51	42
Dit is een probleem voor het landsbestuur, de regering kan haar beleid niet goed uitvoeren	21	10	19
Dit is een te groot probleem voor het landsbestuur: er moeten nieuwe Tweede Kamerverkiezingen worden uitgeschreven	10	7	11
Weet niet	14	26	25

Nederlanders zien het liefst niets veranderen aan de Eerste of Tweede Kamer

Eén derde van Nederlanders (32%) ziet het liefst niets veranderen in het aantal Kamerleden in beide kamers. Ook heeft 30% geen mening, als er toch iets veranderd dan is er het meeste draagvlak voor aan afname van het aantal Tweede Kamerleden (20%). Slechts 15% ziet het liefst dat de Eerste Kamer wordt afgeschaft.

Het staat Eerste Kamerleden vrij om wetsvoorstellen weg te stemmen

De helft van het electoraat (52%) is van mening dat het de Eerste Kamerleden vrij staat om staatsrechtelijk in orde wetsvoorstellen van hun eigen partij weg te stemmen als dit uit persoonlijke overtuiging gebeurt – zoals de ‘opstandige’ senatoren bij de Zorgwet hebben gedaan. Slechts 14% vindt dat onjuist.

Als de stelling iets anders gesteld wordt – aan het andere deel van de steekproef - namelijk dat senatoren dienen in te stemmen met wetsvoorstellen die deugdelijk zijn, is 26% het hiermee eens en 34% het oneens.

Daarnaast is eveneens de helft (53%) van het electoraat van mening dat de functie van de Eerste Kamer onveranderd dient te blijven – dus géén recht van amendement. Als – aan de andere helft van de steekproef - gevraagd wordt of de Eerste Kamer de mogelijkheid zou moeten hebben om te amenderen, dan is 32% het daarmee eens en 26% het oneens.

---

9 | *Meerderheid ziet het liefst niets veranderen in de rol van de Eerste Kamer*

	(Helemaal) eens	Neutraal	(Helemaal) oneens	Weet niet/ g.m.
<i>In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen:</i>	%	%	%	%
Het staat leden van de Eerste Kamer vrij om op basis van persoonlijke overtuiging tegen een wetsvoorstel te stemmen ook als het wetsvoorstel staatsrechtelijk in orde is (n=528)	52	17	14	17
Leden van de Eerste Kamer dienen in te stemmen met wetsvoorstellen van hun eigen partij als het wetsvoorstel staatsrechtelijk in orde is (n=524)	26	23	34	17
De rol van de Eerste Kamer dient te blijven zoals deze is; controleren, aannemen of verwerpen van de wetsvoorstellen, zonder dat ze het recht heeft om het voorstel aan te passen (n=530)	53	18	10	18
De rol van de Eerste Kamer dient aangepast te worden, naast het controleren, aannemen of verwerpen van wetsvoorstellen moet het mogelijk worden voor hen om wetsvoorstellen aan te passen (n=522)	32	24	26	18

Onderzoeksverantwoording

- Onderzoeksnummer: D0542.
- Onderzoeksmethode: TNS NIPObase CAWI.
- Aantal respondenten: aan het onderzoek werkten 1.052 Nederlanders (18+) mee.
- Veldwerkperiode: 14 t/m 18 januari 2015.

De steekproef is getrokken op basis van de ideaalcijfers voor geslacht, leeftijd, opleiding, gezinsgrootte, regio, sociale klasse en politiek stemgedrag bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op 12 september 2012. De resultaten zijn hier ook op herwogen.

We benadrukken dat we in deze zetelpeiling met steekproefmarges te maken hebben. Voor de grootste partij (D66, met 19,6%) komt dit overeen met zo'n twee of drie zetels hoger of lager. Het verschil met de nummer twee in deze peiling (PVV, met 17,9%) is dus dermate klein dat onmogelijk te zeggen is welke van beide partijen momenteel beter scoort.

Bij verspreiding of publicatie de bron TNS NIPO gebruiken. Voor meer informatie:

Tim de Beer
t. 020 522 53 99/ 06 - 39231175

e. tim.de.beer@tns-nipo.com

twitter @timdebeer79

Josephien de Kraker

t. 020 522 54 27

e. josephien.de.kraker@tns-nipo.com